

## EGYHÁZTÖRTÉNELMI ADATOK.

### XCIX.

#### THOROCZKAI ISTVÁN REVERSALISA.

Thoroczkai István, az ősrégi toroczkó-szentgyörgyi Thoroczkai-család bárói ága megalapítójának, Thoroczkai János fogarasi főkapitánynak atyja volt s e dicső multu család róm. kath. ágából vette eredetét. Atyját, ép úgy, mint egyetlenegy fiát, Jánosnak hívták, anyja csicsó-kereszturi Torma Borbála volt. Thoroczkai István, mint Dobai István „Tisztesség oszlopa“ czimű könyvében olvassuk: „Első Apafi Mihály, Nemes Erdély Országi Regens Fejedelem Intimus Consiliarussa, és a Fejedelem mellett lévő mezei lovas Hadak Generalissa,“<sup>1)</sup> később aranyosszéki főtisztnek, ill. főkapitánynak neveztetett ki; meghalt 1712-ben.<sup>2)</sup> Neje Kapi Borbára volt, kapivári Kapi Györgynek Bánffy Ágnestől született, idejére nagyobb leánya, ki az ev. ref. felekezet hitelveit vallotta. Kapi György Hunyad és Közép-Szolnok vármegyéknek főispánja, dúsgazdag és hatalmas főúr volt. Kapi Györgynek három leánya maradt, a kikről Dobai István id. könyvében ezeket írja: „Az első, és idejére nagyobb, Nagyságos Kapi Borbárát vette a Torotzkó-szent Györgyi Baronatusban született Méltóságos Uri Ember, néhai 3) Torotzkai István, — — — — —

— — — — — Másodikát, Nagyságos Kapi Máriát, vette Maros-Németi néh. Mélt. Gróf Gyulai Ferentz Ur 6 Nagysága, hasonlóképen a fellyebb titulált Erdélyi Méltóságos Fejedelem Consiliariussa, úgy Nemes Közép Szólnok Vármegyének Főispánja. 4) — — — — A harmadikat, Nagyságos Kapi Annát, vet-

<sup>1)</sup> L. „Tisztesség Oszlopa“ írta Dobai István. A „Hunyadmegyei történelmi és régészeti társulat“ megbízásából kiadta König Pál (Déva, 1885.), az 5. l.

<sup>2)</sup> Nehány levele a gróf Gyulay-család marosnémeti-i levéltárában őrizetik.

<sup>3)</sup> Dobai könyvét 1736-ban írta, vagy legalább zárszavait ekkor szerzé.

<sup>4)</sup> Kövári L. szerint küüllői főispán. L. „Erdély nevezetesebb családai“ (Kolozsvártt, 1854). I. az I. k. 102. l. Gróf Gyulai Ferencz 1702-ben Udvarhelyszék főkirálybírája volt, mint gr. Kálnoki Sámuelnek egyik hozzá intézett eredeti levelének czimezéséből látom: Illustrissimo Comiti Domino Francisco Gyulai de Maros Némethi Inclutae Sedis Siculicalis Udvarhely Supremo Judici Regio stb.

te Néhai Szent-Mártoni Matskási Méltóságos Ur, Matskási Bóldizsár Úr, sokszor iterált Fejedelem Intimus Consiliarius, és Nemes Belső-Szónok Vármegye Fő-Ispánja.“ Kapi György életét Cserei feljegyzései szerint is a dévai vár börtönében végezte be; 1838-ban a hagyomány még ismerte azt a követ, melyen a fogoly Kapi György ülni szokott.

Ezek után áttérhetünk jelen közleményem tárgyára, a Thoroczkai István által kiállított reversálisra, melyet Kapi Györgynek adott, midőn tőle leánya kezét megkérte. E reversális talán éppen az eredeti conceptus, a mely után készült maga az okmány; ez a Kapi-család felelőszáma irataival együtt gondosan megőriztetett a gróf Gyulay-család ev. ref. ágának levéltárában, melyet a folyó év nyarán Kolozsvárról ide áthozattam s egyik osztályáról regestrumot készítettem. Itt következik az érdekes szöveg, mely az Erdélyben gyakorolt vallástürelemnek egyik szép tanubizonysága:

„En Thoroczkai István adom ez levelemet, Kapi Georgynek, mivel en Istennek rendeleseből, jeczeni (igy! j e g y z e n i helyett) akarom el magamnak az Kapi Georgy hajadon leányat, hogy azért csendessel lehessen elmejebennis az en tökelletes engedelmessegről (.) adván ezen levelemett ily conditiokkal.

1. Hogy Kapi Borbálát se egy se más kigondolható alattomos és ki gondolt módokon, mostani megh ismerte eddig vallotta igaz Isteni ismereti szerint valo vallasaban hitiben, meg nem háborítottam, sem megh változásaban hitinek nem igiekezem, arra sem kenyszeríttem sem kérém, (igy! k é r e m h.) sem erőltetem és sem kenyszergetóm semmi ki gondolt utakon és módokon, se maga se mások, se edes Anyja se Attyafiai sem Paterók vagy mások által, es semmi idegenseget se maga se Attyafiai se Anyja se mások által, vallasanak megh nem változásaért hozzaja nem mutatnak (talán mutatok), és semmi kenyszergető alkalmatlanságokat, se nyughatatlan ösztökelleseket, es egieb akarmi szinek alatt valo nyukhatatkottatást (igy!), el nem követek, sem követetek se maga se Paterók, Anyja<sup>1)</sup> és Attyafiai altalis, és azért sem kedvetlenseget, haragot mordsagot, es egieb szín . . . . ekreis<sup>2)</sup> nem kenyszergetóm, változására vallasanak nem igiekezem magamis.

N. 2. Hogy vallasan valo Calvinista Praedikatort tartani nem ellenzem, és azt semmi ki gondolt mesterseges szinek alatt, nem impedialom (.) praedikatiokra Isteni szolgálatokra valamikor akarja sza-

<sup>1)</sup> Ebből az következik, hogy Kapi Borbála édes anyja Bánffy Ágnes róm. kath. volt. Kapi Györgynek Éva nevű leánytestvére, mint apáczs, a nagyszombati zárdában élt. Több levele maradt meg a gr. Gyulay levéltárban.

<sup>2)</sup> Ezt a szót nem tudtam elolvasni, talán szinesesekreis, s ez esetben szines(ke)désekreis is volna kiegészítendő.

bad akarattya szerent, el bocsattom valahova akariá (igy!), és ked-  
ve tartya, és valamikor Istennek szolgálni akar el bocsattom, es azt  
se egy se mas ki gondolható utakon semmi szín es praetextus alatt,  
nem impiedialom, se magam se mások által, es azért semmi kedvet-  
lenseget is érte fén (igy! f e n n helyett) nem tartok, vallásának böcz-  
telenseget (igy! b e c s ű l e t é t helyett) mindenkben oltalmaztatom,  
lelkiismeretiben nem haborgatom vallasan valo Papoknakis Copula-  
lasokra ra haylok es ha Isten gyermekekkelis<sup>1)</sup> megh áldana Kapi  
Borbalat (.) maga megh ismert mostani igaz Isteni tiszteletben Cal-  
vinista vallásán valo papnak, hogy megkereszteltesse és azon maga  
hitiben fel nevellye, és Calvinista scholabanis<sup>2)</sup> hogy szabadossan  
tarthassa, azon hitben nevelhesse meg engedóm semmi utakon mo-  
dokon semmi ki gondolható színek és. (praetextusok alatt)  
sem arcealom sem impiedialom (.) educatiojabol keze alol ki nem  
veszóm (.) se magát se gyermeket misere sem kenszergetóm, se bój-  
tölésekre nem erőltetem (.) sőt inkább Calvinista papiait is bocsület-  
tel látom, tartom, semmi kedvetlenséggel nem illetóm se magam se  
mások által, sőt vélék (igy! v é l ö k h.) eórómest conversal . . dom<sup>3)</sup>  
és ugi alkalmaztatom mindenkben magamat hozzaio, valamint bój-  
csületes emberhöz illik. Mindezeknek meg állasara esküszóm az elő  
Istenre, ki Atya Fiu es sz. lelek, szent háromságli egy bizony eórók  
Isten és valaninek (igy! v a l a m i n t helyett) meg alloja leszek, az  
igaz Isten engemet egy segellyen, ugi adgia idvösseget(et) és ha-  
lalom orajan is ugy csendes ki mulásomat. es mind Kapi Georgi Ur  
s — két ághon lévő Attyafiai tólem el vehessek, s — kötelessegem  
alol Kapi Borbalat fel szabadithassak, ezen kötesem erejével, annak  
felette mind Kapi Georgi és két ágon lévő maradeki Attyafiai ma-  
gam saját eós jóságombolis ha ezek ellen leg kissebekibenis (igy!  
l e g k i s e b b i k é b e n i s h.) Impingalnek<sup>4)</sup>, két ezer vert araniakat  
jóságomból Exequaltathasson és annj (igy! a n n i i , a n n y i h.) erő  
reszt el foglaltathason, toties quoties, ha akarjak (.) magok saját  
erejekkeli megh vehessek es exequalhassak, mely ellen semmi ki  
gondolt és ez utan történhető akadaliokkal meg ne gatoltathassok,  
melyben ha ki igiekeznekis (.) duplex poenajan maradjon, (? még)  
ki rekesztven ezekből minden Tervenybeli (igy! t ö r v é n y b e l i h.)  
Processust ad simplicem requisitionem (.) az Fejedelemnek is tarto-  
zanak brachiummal assistálni ezekben . . . . . valo Executorinak (.)  
Azonban Kapi Borbalais és tóle leendő giermekim ( . . . . . ) és  
posteritasim (p o s t e r i t a s u n k h.) minden anyai és atyai eos, és  
kereset joktul ióságoktul örökössen üressék legienek, és enis semmi  
utan modon azokat illető reszeket ne kereshessem, hancm örökössen

<sup>1)</sup> Tehát mindkét nombeli gyermekkel.

<sup>2)</sup> Aranyház s Bokajhoz legközelebb esett a szászvárosi ev. ref. Schola.  
melyet még Rákóczi György fejedelem alapított meg.

<sup>3)</sup> A pontokkal jeleztem helyen az első betű k, a következő talán o.

<sup>4)</sup> Impingere in aliquam culpam Páriz Pápai szerint a. m. „valami  
vétebben léledzeni“.

reszetlenek legienek, mind attyai szer . . . któl s- őket illethető reszeketis amittallyak.<sup>1)</sup>

Ez kótesemnek es hitlevelemnek anni ereje legien mintha az legitima . . . . el ertem volna, tartassek authentianak.“

Eddig tart az érdekes reversális, s mert csak fogalmány, névaláírás nem rekeszti be; a papiros meglehetősen sárgás, a betűk egyenetlenek, — a lap első oldalán olvasható írás folyékonyabb, mint a hátulsó oldalon levő, mindkét oldalon néhány törlés is látható. A helyesírás alapelveiről leírónak gyarló fogalmai voltak. Az interpunctio és a magánhangzók jelelése hiányos és következetlen; az első hiányon ott a hol az értelem megkívánta, azzal segítettem, hogy a megkívántató pontozási jegyet zárjel közt kitettem. Az *ö, ő, ü, ű* magánhangzók felett rendesen nem két pont vagy vonal, hanem csupán csak egy vonalka áll, *ó t* a leíró néha *eo*-val jelzi, p. o. e o s. A kezdő *j*-t *j* vagy *i* jelzi; a *gy, ny*: *gi*-nek, *ni*-nek van írva, p. o. u gi, i gi, — *cs*-t nem *ts*, hanem *cs*, *dz*-t *cz* jelenti. — A mássalhangzók kettőzése a vallás, vallásos szó kivételével szabálytalan. A hanyag mondat szerkezetnek több példáját tudnám felhozni. Latin szó aránylag nem sok fordul elő a közltem szövegben, ilyenek: Praedicator, Pater, schola, educatio, praetextus, legitima, authentia, processus, toties quoties, ad simplicem requisitionem, duplex poena, posteritas, brachium, executor, impingalni, impiedialni, arcealni, assistalni, amittalni. Érdekes kifejezés: j o k t u l i o s z a g o k t u l ó r ó k ó s s e n ű r e s s e k l e g i e n e k, — továbbá reszetlen (részetlen), a. m. a kik nem részesednek, részt nem kapnak. A jelentő mód jel. i. e. számában az első személy végzetének magánhangzója *e* helyett néhányszor *ó (ö)*, p. o. illetóm, k é r ó m.

Közli GR. KUTX GÉZA.

<sup>1)</sup> Tehát a mondott esetben a gyermekek s anyjuk se Kapi György se neje után ne örökölhessenek. Ennyire szigorú a közltem hitlivel.

C.

A MUSNAI REFORMÁTUSOK ÉS UNITÁRIUSOK VERSENGÉSE TÖRTÉNETÉHEZ. <sup>1)</sup>

1647. november 23.

Georgius Rákóczy junior Dei gratia Princeps etc.

Generose fidelis nobis dilecte Salutem et gratiam nostram.

Az székely musnaiaknak minemű contractusok volt templom-építése fölől elhiittük kegyelmednek is lehet értésére, kit az unitaria religión lévőek az magok részéről nem praestálván, az más fél az mi kegyelmes urunkot ő nagyságát megtalálta. kívánván az contractus violatiójának exequutióját; kiről ő nagysága nekünk parancsolt, hogy bizonyos személyeket rendelnénk annak az dolognak eligazítására; kire képest kegyelmedet is Rádai János, Dániel Ferencz, Kálnoki István és segesvári substitutus polgármester hiveinkkel együtt ad diem 15 proximi affuturi mensis decembris rendeltük annak végben vitelire; azért kegyelmed a megirt napon együtt lévén több megnevezett hiveinkkel Székely Musnán a contractus dolgát Isten és az közönséges igazságnak kívánsága szerént igazétsa el kegyelmetek. Cui de coetero gratia propensi man. Datum in curia Nostra Nagyfalv die 23. Novembris Anno Domini 1647.

Georgius Rákóczy. m. p. a.

Külczim: Generoso Georgio Lazar de Gyalakuta etc. Fideli nobis dilecto.

(Eredetije a gróf Lázár-család megyesfalvi levéltárában.)

Közli SZILÁGYI SÁNDOR.

<sup>1)</sup> Az idevonatkozólag megjelent többi adatokat lásd Ker. Magvető XIX. kötet. 94-97. l. Szerk.